

Nr 136.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1931 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för fördelning av driftkostnaderna för en planerad centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett.

(3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, den 6 mars 1931 dagtecknad proposition, nr 196, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden nämnda dag, föreslagit riksdagen att godkänna av chefen för socialdepartementet i sagda statsrådsprotokoll angivna grunder för fördelning av driftkostnaderna för en blivande centralanstalt för radioterapi vid kräfta, avsedd att inrättas i anslutning till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (Lunds lasarett).

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I skrivelse den 13 februari 1931 har styrelsen för Konung Gustaf V:s jubileumsfond gjort framställning angående fastställande av grunder för fördelningen av driftkostnaderna m. m. vid två s. k. centralanstalter för radioterapi vid kräfta, avsedda att inrättas, den ena i anslutning till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (Lunds lasarett) och den andra vid Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Nämnda fond tillkom som bekant genom en nationalinsamling under år 1928 i anledning av Konung Gustaf V:s 70-årsdag och inbragte ett belopp av omkring 5,060,000 kronor. Beträffande denna nationalgåva bestämde Hans Maj:t Konungen, att den under namn av Konung Gustaf V:s jubileumsfond skulle användas till bekämpande av kräftsjukdomarna i vårt land samt till befrämjande av det vetenskapliga studiet av dessa sjukdomar. Därjämte uppdrog Hans Maj:t Konungen åt en kommitté att inkomma med förslag huru fonden borde för nämnda ändamål användas.

Efter hörande bland annat av cancerföreningen i Stockholm avgav kommittén betänkande och förslag i ämnet den 23 maj 1929. För innehållet av detta betänkande återfinnes en redogörelse å sid. 2—4 i statsrådsprotokollet, vartill utskottet tillåter sig hänvisa. Här må dock erinras, att enligt kommitténs förslag tre specialanstalter för radioterapi vid kräfta skulle inrättas,

vilka lämpligen borde förläggas till Stockholm, Lund och Göteborg. Dessa anstalter — av kommittén benämnda centralanstalter — borde om så behövdes vara tillgängliga för kräftsjuka från hela riket. Då emellertid i praktiken en centralanstalt i första hand skulle komma att anlitas av sjuka från det område av riket, för vilket anstalten på grund av sitt läge vore närmast tillgänglig, ansåg kommittén ändamålsenligt, att riket uppdelades i regioner motsvarande respektive centralanstalters verksamhetsområden. Enligt en av kommittén företagen regionsindelning skulle Lundaanstaltens verksamhetsområde lämpligen omfatta Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kalmar, Kronobergs och södra hälften av Hallands län. Centralanstalten i Göteborg skulle närmast avses för Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands samt norra hälften av Hallands län, medan Stockholmsanstaltens verksamhetsområde skulle omfatta återstoden av landet eller i stort sett hela mellersta och norra Sverige. Enligt kommitténs plan skulle centralanstalten för mellersta och norra Sverige framdeles förläggas till det blivande karolinska sjukhuset vid Norrbacka, dit då radiumhemmets verksamhet skulle överflyttas. Antalet vårdplatser vid denna anstalt hade beräknats till 100 allmänna samt 13 enskilda och halv enskilda. Kostnaderna för uppförande av anstalten, som skulle benämnas »Konung Gustaf V:s jubileumsklinik», uppskattades till omkring 3,325,000 kronor, därav enligt kommittén staten skulle betala omkring 1,325,000 kronor, cancerföreningen enligt eget åtagande skulle erlägga högst 1,000,000 och jubileumsfonden tillskjuta återstoden eller ungefär 1,000,000 kronor. Intill dess jubileumskliniken bleve färdig, borde enligt kommittén radiumhemmet i dess ställe fungera såsom centralanstalt.

Centralanstalterna i Lund och Göteborg skulle enligt kommittén utvecklas ur de nuvarande radioterapeutiska avdelningarna därstädes, vilka genom erforderliga nybyggnader borde erhålla ett platsantal av vardera omkring 50 vårdplatser. För nybyggnad och utrustning av vardera av sistnämnda anstalter borde enligt kommittén jubileumsfonden tillskjuta ett belopp av högst 600,000 kronor för inrättande av minst 25 vårdplatser.

I sitt förslag erinrade kommittén, att densamma jämlikt av Hans Maj:et Konungen meddelat beslut redan av fondmedlen använt ett belopp av 1,200,000 kronor för inköp av 6 gram radium, därav 3 gram avsetts för Stockholmsanstalten, $1\frac{1}{2}$ gram för Lundaanstalten och $1\frac{1}{2}$ gram för Göteborgsanstalten. Enligt kommittén borde av återstående fondmedel ett belopp av 400,000 kronor reserveras för inköp framdeles av ytterligare 2 gram radium.

Enligt kommittéförslaget skulle vidare av jubileumsfondens medel ett belopp av 350,000 kronor användas såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för inrättande av särskilda forskningsavdelningar vid den blivande jubileumskliniken i Stockholm, vilka kostnader i övrigt enligt åtagande skulle bestridas av cancerföreningen.

Återstående fondmedel borde enligt kommittén avsättas till en särskild forskningsfond, vars ränteavkastning borde användas till driftkostnaderna vid sistnämnda institut samt i övrigt komma kräftforskningen till godo.

Enligt kommitténs förslag skulle — fränsett utgifter för underhåll av den särskilda forskningsavdelningen vid jubileumskliniken — icke någon del av jubileumsfondens medel avses för bestridande av driftkostnaderna vid ifrågavarande centralanstalter. Kommittén, som förutsatte att spørgsmålet om fördelningen av sistnämnda kostnader framdeles skulle bliva föremål för statsmakternas prövning, anförde emellertid vissa synpunkter beträffande sagda fördelning. Enligt kommitténs uppfattning borde en del av driftkostnaderna erläggas i form av ej alltför höga legosängsavgifter, medan återstående kostnader borde fördelas mellan å ena sidan landstingen och de städer, som ej deltog i landsting, samt å andra sidan statsverket. Därvid räknades med att den på statsverket belöpande kostnaden skulle bliva ganska avsevärd.

Genom beslut den 30 maj 1929 gillade och fastställde Hans Maj:t Konungen på förslag av kommittén stadgar för ifrågavarande fond.

Enligt dessa stadgar skola under namn av »Konung Gustaf V:s jubileumsfond» under gemensam förvaltning sammanföras de medel, som insamlats till hugfästade av Konung Gustaf V:s 70-årsdag, de medel, som cancerföreningen i Stockholm överlämnar till jubileumsfonden, samt de medel, som ytterligare kunna inflyta. Enligt stadgarna är jubileumsfondens ändamål bekämpande av kräftsjukdomarna inom Sverige genom att understödja uppförande och utrustning av vårdanstalter för kräftsjuka samt befrämjande av det vetenskapliga studiet av kräftsjukdomar. Jubileumsfonden med tillhörande inrättningar är ställd under förvaltning av tjugufem huvudmän ävensom en styrelse av sju personer, av vilka under Konung Gustaf V:s regerings-tid fem utses av Hans Maj:t Konungen och två av styrelsen för cancerföreningen.

Samma dag godkände Hans Maj:t Konungen i överensstämmelse med kommitténs förslag bestämmelser och riktlinjer rörande jubileumsfondens användning. I fråga om det närmare innehållet av dessa torde få hänvisas till sid. 4 och 5 i statsrådsprotokollet.

Sedan *styrelse för jubileumsfonden* blivit i vederbörlig ordning utsedd, har nämnda styrelse i överensstämmelse med sin uppgift bedrivit *förhandlingar med cancerföreningen i Stockholm* beträffande samarbete för upprättande av en jubileumsklinik, benämnd Konung Gustaf V:s jubileumsklinik. Dessa förhandlingar hava resulterat i träffande av en den 10 oktober 1929 dagtecknad preliminär överenskommelse mellan fonden och föreningen avseende upprättandet av ifrågavarande klinik. Överenskommelsen finnes i sin helhet intagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 232 till 1930 års riksdag angående uppförande av ett nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m. (sid. 97—98), till vilken proposition må i detta hänseende hänvisas. Här må endast framhållas, att överenskommelsen är ingången bland annat under den förutsättningen, att en centralanstalt för radioterapi vid kräfta skall upprättas vid det karolinska sjukhusets radioterapeutiska klinik i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som framlagts i förenämnda den 23 maj 1929 avgivna kommittébetänkande, ävensom att överenskommelsen innehåller en föreskrift, att cancerföreningen ställer sitt nuvarande sjukhus, radiumhemmet, till förfogande såsom centralanstalt för radioterapi vid kräfta för

mellersta och norra Sverige, till dess jubileumsfondens verksamhet tager sin början, under förutsättning att föreningen intill denna tid disponerar över nämnda sjukhus.

Vidare har jubileumsfondens styrelse förhandlat dels med delegerade för Malmöhus läns landsting angående inrättande av en centralanstalt för radioterapi vid Lunds lasarett, dels ock med representanter för Göteborgs stads hälsovårdsnämnd angående anordnande av en motsvarande anstalt vid Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

Vid *förhandlingarna med Malmöhus läns landsting* enade sig vederbörande om följande *organisationsplan* rörande upprättande av en centralanstalt av här avsett slag vid lasarettet i Lund.

Vid Lunds lasarett borde inrättas en centralanstalt för radioterapi vid kräfte med minst 25 vårdplatser, vilken anstalt om så behövdes skulle vara tillgänglig för hela riket men vars närmaste verksamhetsområde skulle utgöras av Malmöhus län (inklusive städerna Malmö och Hälsingborg), Kristianstads län, södra hälften av Hallands län ävensom Kronobergs, Blekinge och Kalmar län.

För uppförande och utrustning av denna anstalt skulle av jubileumsfondens medel ett belopp av 600,000 kronor ställas till Malmöhus läns landstings förfogande såsom ett ouppsägbart och räntefritt lån.

Sistnämnda landsting skulle bliva ägare till anstalten och svara för byggnadsarbetet, men byggnadsplan och kostnadsförslag skulle underställas fondens styrelse och av denna godkännas.

Sjukvårdsmyndigheterna inom anstaltens verksamhetsområde, d. v. s. i Malmöhus läns landsting, Kristianstads läns landsting, Blekinge läns landsting, Kronobergs läns landsting, Hallands läns landsting, Kalmar läns södra landsting och Kalmar läns norra landsting samt i städerna Malmö och Hälsingborg, skulle äga rätt att disponera över de med fondmedlen upprättade vårdplatserna i förhållande till befolkningssiffrorna inom de områden, vederbörande sjukvårdsmyndigheter företrädde.

Malmöhus läns landsting och övriga vederbörande sjukvårdsmyndigheter inom centralanstaltens verksamhetsområde skulle äga rätt att efter överenskommelse sinsemellan och med jubileumsfonden härutöver på egen bekostnad uppföra det antal vårdplatser, dessa myndigheter ansåge sig för sina egna områden behöva.

Till anstalten skulle höra ej blott den terapi, som kunde ombesörjas genom det av fonden överlämnade radiumförrådet (för närvarande 1.5 gr.), utan lasarettet i Lund skulle ställa den å nuvarande röntgenavdelningen befintliga apparaturen för strålbehandling, ävensom sitt eget radiumförråd (405 mgr.) till anstaltens förfogande.

Anstaltens behandlingsinstitut och poliklinik skulle stå öppna för tillgodoseendet av jämväl det behov av radioterapi, som förefunnes för de å övriga avdelningar av Lunds lasarett och dess polikliniker vårdade patienterna. De genom jubileumsfondens medel upprättade vårdplatserna å anstalten skulle vara avsedda för av svulster lidande patienter. Det vore emellertid vederbörande sjukvårdsmyndigheter inom distriktet medgivet att å egna platser inlägga även andra patienter, som vore i behov av radioterapi.

För fördelningen av driftkostnaderna för anstaltens vårdavdelningar och poliklinik skulle följande grunder gälla:

a) Patient, som intoges å någon av de av jubileumsfonden bekostade vårdplatserna skulle — oavsett om han vore hemmahörande i det lands-

tingsområde där centralanstalten vore belägen eller icke — erlægga legosängsavgift till det belopp, som vore fastställt för patient med hemvist inom landstingsområdet. För medellös patient skulle motsvarande avgift erläggas av vederbörande fattigvårdssamhälle.

b) Landsting, ävensom stad utom landsting, skulle bidraga till bestridandet av vårdkostnaderna för de å nämnda vårdplatser intagna patienterna med en summa av 2 kronor 50 öre per underhållsdag beträffande personer, som ägde hemortsrätt inom vederbörande landsting, respektive stad. Detta bidrag skulle utgöra villkor för vederbörandes rätt att förfoga över plats å vårdavdelningarna.

c) Staten skulle bestrida *dels* den återstående delen av dagkostnaden för nämnda patienter, *dels* kostnaden för röntgenbehandling och radiumapplikation i centralanstaltens behandlingsinstitut beträffande samma patienter.

Dagkostnaden skulle därvid uträknas för kalenderår enligt regeln $\frac{a-b}{n}$, varvid a betecknade Lunds lasarettss samtliga driftkostnader enligt av medicinalstyrelsen bestämd uppställning, b betecknade kostnaden för röntgenbehandling och radiumapplikation i centralanstaltens behandlingsinstitut beträffande de å centralanstaltens vårdavdelningar intagna patienterna, och n betecknade hela antalet underhållsdagar vid lasarettet.

Kostnaden för röntgenbehandling och radiumapplikation i nu angiven del skulle beräknas så, att däri inginge vederbörlig uppskattning av kostnaden för personal (utom läkare), materialåtgång, uppvärmning, nyanskaffning av inventarier samt underhåll.

Ledningen och förvaltningen av anstalten skulle handhavas av direktionen för Lunds lasarett. Anstalten skulle ställas till förfogande för undervisningen vid Lunds universitets medicinska fakultet.

Anstaltens vidare utveckling skulle ombesörjas av vederbörande sjukhusmyndigheter inom distriktet. Jubileumsfondens styrelse skulle beredas tillfälle att yttra sig, innan åtgärd, innebärande mera ingripande eller väsentliga förändringar eller utvidgningar av anstalten, vidtoges.

Uppkommande tvister rörande innebörden av nu angivna bestämmelser skulle biläggas av en femmannanämnd, av vilken Konungen skulle utse en ledamot samt jubileumsfondens styrelse och direktionen för Lunds lasarett vardera två ledamöter.

Skulle fråga väckas om nedläggning eller förändring av anstaltens verksamhet, skulle denna fråga hänskjutas till en särskild nämnd, som skulle utses av Konungen.

På grundval av nämnda organisationsplan har direktionen för *Lunds lasarett* genom sin *beredningsdelegation* företagit ytterligare åtgärder för förberedande av upprättandet av ifrågavarande centralanstalt. Därvid visade sig, att det belopp av 600,000 kronor, som jubileumsfondens styrelse förklarat sig villig att tillskjuta, kunde beräknas förslå till inrättande av 30 å 35 vårdplatser. Då det ansågs önskligt, att centralanstalten komme att omfatta 50 vårdplatser, utarbetade beredningsdelegationen ett *förslag*, enligt vilket landstingen och städerna inom den blivande centralanstaltens verksamhetsområde skulle överenskomma att på egen bekostnad inrätta ytterligare de vårdplatser, som erfordrades för att bringa anstalten upp till sistnämnda storlek. Enligt förslaget skulle det för detta ändamål erforderliga kapitalbeloppet av Malmöhus läns landsting, som skulle bliva ägare till centralanstalten i dess helhet, lämpligen kunna mot ränta upplånas från jubileums-

fonden, varefter vederbörande landsting och städer skulle hava att i förhållande till sin folkmängd förränta det sålunda upplånade beloppet. Vid uppgörande av detta förslag förutsattes, att den fördelning av driftkostnaderna, som skulle äga rum enligt förut omförmälda organisationsplan, skulle bli gällande för samtliga de 50 vårdplatser, som enligt förslaget beräknades kunna komma till stånd. Förslaget, mot vilket jubileumsfondens styrelse icke hade något att erinra, godkändes av representanter för vederbörande landsting och städer inom det avsedda Lundadistriktet, vilka enade sig om att föreslå, att nämnda landsting och städer skulle uppställa godkännandet av den i organisationsplanen angivna ekonomiska driftsorganisationen såsom villkor för sin villighet att medverka till centralanstaltens uppförande.

I enlighet med av nyssnämnda representanter erhållet uppdrag hemställde här efter *Lunds lasarets beredningsdelegation i skrivelse den 28 juni 1930* till samtliga landsting och stadsfullmäktige inom det distrikt, som föreslagits för ifrågavarande centralanstalt,

att vederbörande landsting och stadsfullmäktige ville i skrivelse till jubileumsfondens styrelse förklara sin villighet att på angivna grunder medverka till uppförandet och driften av den avsedda anstalten, utbyggd med 50 vårdplatser,

att i skrivelsen måtte uppställas som villkor för denna medverkan statsmakternas godkännande av den föreslagna driftsorganisationen, att gälla för samtliga vårdplatser, och

att vederbörande i skrivelsen jämväl måtte anhålla, att jubileumsfondens styrelse ville bringa ärendet till Kungl. Maj:ts kännedom vid sådan tidpunkt, att proposition i ärendet kunde förväntas till 1931 års riksdag.

Den av Lunds lasarets beredningsdelegation sålunda gjorda hemställan har bifallits av samtliga ifrågavarande landsting och stadsfullmäktige, dock med undantag av Blekinge läns landsting, som avslagit densamma. Enligt vad jubileumsfondens styrelse upplyst, har emellertid sedermera Blekinge läns landstings förvaltningsutskott meddelat fondstyrelsen, att utskottet — med hänsyn till vad detsamma numera inhämtat angående kräftsjukdomarnas utbredning m. m. — hade för avsikt att föreslå innevarande års landsting att på samma villkor som övriga landsting inom ifrågavarande distrikt godtaga den föreliggande planen.

Vad här efter angår de *förhandlingar*, som, enligt vad förut nämnts, förts mellan jubileumsfondens styrelse och representanter för Göteborgs stads hälsovårdsnämnd, uppnåddes vid desamma i princip enighet om att vid Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg borde — enligt väsentligen samma grunder, som innehållas i den förenämnda organisationsplanen för centralanstalten i Lund — inrättas en centralanstalt för radioterapi avsedd för västra Sverige. Emellertid ansågo stadens representanter, att man vid nämnda sjukhus för de närmaste åren borde inskränka sig till att inrätta en vårdavdelning av mera provisorisk natur. I följd därav har frågan om upprättandet och drift av den planerade centralanstalten i Göteborg icke varit föremål för något

beslut av Göteborgs stad och ej heller varit underställd de landsting, vilka skulle tillhöra det blivande Göteborgsdistriktet.

Efter en redogörelse av i huvudsak nu återgivet innehåll för vad i nu berörda ärende förekommit, har departementschefen övergått till den av jubileumsfondens styrelse gjorda, inledningsvis omnämnda framställningen.

Fondstyrelsen har däri — efter en redogörelse för de åtgärder, som från styrelsens sida vidtagits för realiserande av planen om inrättande av tre radioterapeutiska centralanstalter — anført, att enligt styrelsens uppfattning efter tillkomsten av den avsedda jubileumskliniken driftkostnaderna vid samtliga tre anstalter borde fördelas enligt de grunder, som innehölls i organisationsplanen för Lundaanstalten och vilka vid förda förhandlingar i princip godtagits jämväl för Göteborgsanstaltens del. Enligt styrelsen borde alltså en betydande del av dessa kostnader bestridas av staten. Fondstyrelsen har därvid erinrat, hurusom staten bekostade eller med stora anslag understödde olika slag av sjukvårdsinrättningar och motsvarande anstalter, såsom vanföreanstalterna, kustsanatorierna, folksanatorierna och radiumhemmet, vilka anstalters verksamhetsområden icke vore begränsade till visst län eller viss stad utan vilka — liksom avsikten vore med de planerade centralanstalterna — hade karaktär av riksanstalter.

Fondstyrelsen framhåller emellertid, att frågan om grunderna för fördelningen av driftkostnaderna vid jubileumskliniken torde böra upptagas först i samband med de förhandlingar rörande organisationen av nämnda klinik, vilka framdeles borde komma till stånd mellan representanter för staten å ena sidan samt styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen å den andra.

Beträffande radiumhemmet har fondstyrelsen ansett, att statsbidrag borde intill dess centralanstalterna i Lund och Göteborg trädde i verksamhet tills vidare få utgå enligt oförändrade grunder.

Däremot har fondstyrelsen anført, att statsmakterna nu borde taga ställning till frågan om fördelningen av driftkostnaderna vid de planerade centralanstalterna i Lund och Göteborg samt därvid besluta i överensstämmelse med föreliggande förslag. Härom anför fondstyrelsen närmare följande.

Uppförandet av dessa två anstalter kunde tydligen icke igångsättas, förrän statsmakterna sagt sitt ord i frågan och visat sin beredvillighet att bidraga till driften av anstalterna enligt angivna riktlinjer.

Särskilt i fråga om Lundaanstalten vore det av stor betydelse, att statsmakterna redan i år toge ställning till frågan. I Lund vore nämligen tomtplats för anstalten redan preliminärt bestämd, varjämte arbetet med ritningar och kostnadsförslag för byggnaden påginge. Då här — på ett undantag när — föreläge erforderliga beslut i ämnet av vederbörande landsting och städer, förefunnes alltså under förutsättning av statsmakternas medverkan utsikt att den avsedda centralanstalten skulle kunna med det snaraste komma till stånd. Vad Göteborgsanstalten beträffade hade visserligen organisationsarbetet icke fortskridit så långt. Då emellertid planerna för driften och driftkostnadernas fördelning i det stora hela där måste bli desamma som

vid anstalten i Lund, syntes det i hög grad lämpligt och önskvärt, att statsmakterna nu toge ställning jämväl i fråga om driften till Göteborgsanstalten.

Jubileumsfondens styrelse har härefter behandlat frågan om de *utgifter för statsverket*, vilka skulle följa med ett godkännande av de föreslagna grunderna för fördelningen av driftkostnaderna vid ifrågavarande centralanstalter.

Beträffande centralanstalten i Lund har styrelsen därvid hänvisat till en styrelsens framställning bifogad beräkning i ämnet, verkställd av överläkaren vid den nuvarande radioterapeutiska avdelningen i Lund, docenten L. Edling. Enligt denna beräkning, som uppgjorts på grundval av kostnaderna vid lasarettet under år 1929, kunde dagkostnaden per patient uppskattas till 6 kronor 18 öre och den genomsnittliga inkomsten per vård dag av legosängsavgifter till 1 krona 75 öre. Då enligt förslaget vederbörande landstings och städers driftbidrag skulle utgöra 2 kronor 50 öre per vård dag, skulle det på staten belöpande vårdbidraget bliva 1 krona 93 öre per dag och klinikpatient. Under förutsättning av ett platsantal av 50 och en medelbeläggning per år av 330 vård dagar har Edling uppskattat statens sammanlagda bidrag till driften av kliniken till $(1: 93 \times 330 \times 50)$ 31,845 kronor per år. Kostnaderna för röntgen- och radiumbehandling för klinikpatienterna hava av Edling beräknats till 68,350 kronor. På grund härav har jubileumsfondens styrelse ansett, att statens årliga bidrag till centralanstalten i Lund torde komma att uppgå till omkring 100,000 kronor.

Vad angår den planerade Göteborgsanstalten föreligger enligt fondstyrelsen icke någon motsvarande kalkyl. Då man emellertid kunde antaga, att även sistnämnda anstalt komme att inrymma 50 vård platser, samt kostnaderna därstädes i stort sett syntes bliva desamma som vid Lundaanstalten, borde enligt styrelsen det statliga driftbidraget även här kunna uppskattas till omkring 100,000 kronor per år.

I detta sammanhang har styrelsen anmärkt att, därest statsbidrag till driften komme att utgå efter samma normer även i Stockholm, statens bidrag till driftkostnaderna därstädes kunde beräknas för den tid verksamheten vore förlagd till radiumhemmet med dess 56 vård platser till omkring 112,000 kronor per år samt efter tillkomsten av jubileumskliniken, omfattande 100 allmänna vård platser, till omkring 200,000 kronor per år.

För framtiden skulle alltså under angivna förutsättningar statens bidrag till driften av de tre centralanstalterna kunna beräknas till sammanlagt omkring 400,000 kronor. Dessutom skulle — liksom för närvarande — utgå bidrag till resor för medellösa patienter för undersökning och behandling å anstalter för radiumbehandling.

Till sist har jubileumsfondens styrelse uttalat, att då de planerade centralanstalterna i Lund och Göteborg under inga omständigheter kunde tänkas hinna bliva färdiga och upptaga sin verksamhet under nästa budgetår, det givetvis icke vore erforderligt att för nämnda budgetår anvisades anslag för driftbidrag till dessa anstalter. För närvarande vore det därför tillräckligt,

om statsmakterna toge ståndpunkt till principen om driftkostnadernas fördelning vid berörda två anstalter.

Under återopande av vad sålunda anförts har jubileumsfondens styrelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till innevarande års riksdag framlägga förslag om godkännande av den föreliggande planen för fördelning av driftkostnaderna för de avsedda radioterapeutiska anstalterna i Lund och Göteborg.

Över den av jubileumsfondens styrelse gjorda framställningen hava utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen den 21 februari 1931, av statens sjukvårdskommitté den 23 februari 1931 och av statskontoret den 4 mars 1931.

Medicinalstyrelsen, vars utlåtande återfinnes å sid. 11 och 12 i statsrådsprotokollet, har på anförda skäl ansett sig böra på det sätt tillstyrka bifall till den föreliggande framställningen, att styrelsen förordat, att statsbidrag finge utgå enligt däri angivna grunder under allenast så lång tid — förslagsvis två år — att erfarenhet vunnes angående de belopp, som i sådant avseende erfordrades för den ifrågavarande verksamhetens säkerställande.

Under denna övergångstid borde enligt styrelsen beviljas förslagsanslag till belopp motsvarande vad som av omkostnaderna för verksamheten i fråga enligt förslaget kunde beräknas. Statens bidrag syntes lämpligen kunna utbetalas kvartalsvis i efterskott, för de tre första kvartalen av varje budgetår med en fjärdedel av det beräknade årsbeloppet och för det fjärde kvartalet med vad som efter avräkning befunnes återstå av statens andel av årskostnaden. Efter försökstidens utgång syntes statens bidrag kunna fixeras till visst belopp för år eller per underhållsdag, vilket belopp skulle årligen fastställas med ledning av omkostnaderna under det senast gångna kalenderår, för vilket utredning angående omkostnaderna vid tiden för beloppets fastställande föreläge.

Statens sjukvårdskommitté har anfört i huvudsak följande.

Sjukvårdskommittén funne, att ifrågavarande behandling och vård vore av den natur, att en koncentration av densamma i överensstämmelse med de förslag, som styrelsen för Konung Gustaf V:s jubileumsfond framlagt, endast kunde vara till fördel. Kommittén hade icke hunnit så långt i sina utredningar, att den kunnat taga definitiv ställning till frågan om grunderna för utgående av statsbidrag till sjukvårdsanstalter i riket. Emellertid hade kommittén under sina dittills förda överläggningar kommit till den uppfattningen, att den slutna sjukvård, vilken borde bliva föremål för en starkare koncentration och därför icke kunde ordnas inom respektive landstingsområden och städer, som icke deltaga i landsting, borde erhålla statsmakernas stöd. Vid prövning av föreliggande ansökan ansåge sig därför kommittén kunna tillstyrka, att statsbidrag finge utgå till nu ifrågavarande ändamål.

De belopp, som enligt de företedda beräkningarna skulle utgå av statsmedel för täckande av dagkostnaderna, funne kommittén skäliga. Det kunde givetvis göras den erinringen, att sjunkande penningvärde och dyrtid kunde komma att i förevarande avseende ställa nu oväntat stora fordringar på statskassan. Kommittén ansåge emellertid detta förhållande icke utgöra tillräckligt skäl för ett avstyrkande. Därest dylika förhållanden skulle inträffa, kunde det nämligen förväntas, att samtliga intresserade parter skulle finna en revision av bestämmelserna rimlig.

Vad anginge de föreslagna bidragen till ifrågavarande kliniker för täckande av kostnaderna för röntgenbehandling av och radiumapplikation å de patienter, som vårdades å klinikerna, skulle dessa bidrag icke utgå med bestämda belopp. Kommittén funne visserligen, att ur principiell synpunkt betänkligheter kunde resas häremot, men ville med hänsyn till tillkomsten av dessa kliniker och till deras säregna arbetsuppgifter och organisation tillstyrka, att bidrag jämväl i detta avseende finge utgå efter de grunder, jubileumsfondens styrelse föreslagit. I likhet med medicinalstyrelsen ville kommittén förorda att, när erfarenhet vunnits om de verkliga driftkostnaderna, i den mån de kunde exakt uppskattas, statsbidragen för nämnda ändamål beräknades därefter.

Statskontoret har yttrat, att ehuru det bidrag, som enligt föreliggande förslag skulle komma att utgå av statsmedel, kunde förefalla rätt högt, statskontoret dock — i betraktande av att det i hög grad syntes vara ett riksintresse, att effektiva åtgärder vidtoges för bekämpande av de inom vårt land sig alltmer utbredande kräftsjukdomarna och med hänsyn jämväl till vad i ärendet blivit anfört — ansett sig icke böra i stort sett göra någon erinran beträffande berörda förslag.

Då emellertid statskontoret ansett det synnerligen önskvärt, att statens bidrag till ifrågavarande anstalters driftkostnader fixerades till vissa belopp för år eller måhända ännu hellre för underhållsdag, har statskontoret för sin del biträtt vad medicinalstyrelsen i ärendet föreslagit.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Det torde icke råda något tvivel om att ett stort behov av utvidgade och förbättrade anstalter för radioterapi vid kräfta för närvarande föreligger. Genom att större delen av Konung Gustaf V:s jubileumsfond ställts till förfogande för ändamålet har möjlighet skapats att få detta behov i huvudsak tillgodosett genom inrättande av tre s. k. centralanstalter, därav en under namn av Konung Gustaf V:s jubileumsklinik skulle ingå i det blivande karolinska sjukhuset i Stockholm och de två övriga skulle förläggas till länslasarettet i Lund, respektive Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Såvitt nu kan bedömas, torde endast vid upprättandet av centralanstalten i Stockholm staten behöva bidraga med något större belopp, medan utsikt förefinnes, att båda de övriga centralanstalterna skola kunna komma till stånd utan byggnadsbidrag från statens sida. Däremot torde staten icke kunna undgå att i viss omfattning lämna sin medverkan till bestridande av kostnaderna för driften av samtliga ifrågavarande anstalter. Att så sker synes också befogat både på grund av den utomordentliga betydelsen av kräftsjukdomarnas effektiva bekämpande och med hänsyn till de avsevärda kostnader, som äro förbundna med denna vård. Såsom antytts lämnar ju staten på flera andra områden bidrag till driftkostnaderna för sjukvårdsanstalter, som äro avsedda för hela landet eller större delar därav. Att nu ifrågavarande anstalter skulle få betydelse för sjuka i alla delar av vårt land garanteras även därav att, som förut erinrats, ersättning av statsmedel utgår för obemedlades resor för undersökning och behandling å anstalter för radiumbehandling. Principen att staten bör bidraga till driften

av inrättningar för ifrågavarande ändamål kan för övrigt på sätt och vis redan anses vara erkänd av statsmakterna, eftersom sedan länge årligen anslag anvisats till bidrag till driften vid radiumhemmets i Stockholm klinik och poliklinik.

Vad härefter först angår den planerade *jubileumskliniken i Stockholm* får jag erinra, att Kungl. Maj:t i proposition den 20 februari 1931, nr 132, föreslagit innevarande års riksdag att besluta dels att uppförandet av det karolinska sjukhuset å Norrbackaområdet skall i första byggnadsetappen omfatta bland annat en radioterapeutisk klinik med poliklinik, dels ock att med nämnda klinik skall sammanföras det nuvarande radiumhemmet i Stockholm ävensom forskningsavdelningar, allt i överensstämmelse med de riktlinjer, som omförmälda kommitté i sitt betänkande den 23 maj 1929 angivit och som av Hans Maj:t Konungen godkänts, samt i enlighet med den närmare överenskommelse, som Kungl. Maj:t kan komma att träffa med styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen.

Jubileumskliniken kan emellertid icke beräknas bli uppförd och träda i verksamhet förrän om åtskilliga år, och frågan om fördelningen av driftkostnaderna vid densamma torde lämpligen böra upptagas i samband med de förhandlingar, som för den händelse nämnda proposition vinner riksdagens bifall torde komma att äga rum i och för träffande av berörda överenskommelse. Med anledning härav saknas anledning att i detta sammanhang närmare ingå på frågan om statens bidrag till driften av jubileumskliniken. Ett dylikt ställningstagande har icke heller påkallats av styrelsen för jubileumsfonden.

Vad *radiumhemmet i Stockholm* beträffar delar jag den av jubileumsfondens styrelse uttalade uppfattningen, att statens bidrag till nämnda anstalt bör utgå enligt för närvarande gällande grunder, intill dess de planerade centralanstalterna i Lund och Göteborg blivit färdiga att träda i verksamhet. Då så blivit fallet, torde frågan om övergång till likartade grunder för statsbidrag som de för anstalterna i Lund och Göteborg fastställda få tagas under övervägande.

Beträffande *Göteborgsanstalten* framgår av det redan anförda, att frågan om dess inrättande ännu befinner sig på ett förberedande stadium och att vederbörande myndigheter icke fattat något beslut om uppförande av den planerade centralanstalten. Med hänsyn härtill anser jag — i motsats till styrelsen för jubileumsfonden — att statsmakterna i nuvarande läge icke lämpligen böra taga ställning till frågan i vad mån staten skall bidraga till driften av sagda anstalt.

Annorlunda förhåller det sig däremot i fråga om den planerade *centralanstalten för radioterapi vid lasarettet i Lund*. Här föreligger en i detalj utarbetad plan angående anstaltens inrättande, och de landsting och i landsting ej deltagande städer, som ligga inom den avsedda anstaltens verksamhetsområde, hava — med undantag av Blekinge läns landsting — godtagit

denna plan, varjämte grundad anledning finnes att antaga, att densamma skall accepteras även av sistnämnda landsting.

Då jämväl plats för anstalten är bestämd och byggnadsritningar äro under utarbetande, skulle, enligt vad jag inhämtat, under förutsättning att även statsmakterna dessförinnan anslutit sig till berörda plan, centralanstaltens uppförande kunna påbörjas redan nästkommande höst.

Med hänsyn härtill torde planen i vad rör Lundaanstalten nu böra bliva föremål för statsmakternas prövning.

Enligt planen skulle driftkostnaderna vid anstalten — fränsett kostnaderna för röntgen- och radiumbehandling — fördelas på så sätt, att vederbörande patienter, oavsett var de äro hemmahörande, erlægga legosängsavgift med det belopp, som eljest på lasarettet utgår för patient med hemvist inom Malmöhus läns landstingsområde, att landstingen och städer utom landsting bidra med ett belopp av 2 kronor 50 öre per underhållsdag för varje patient, som äger hemortsrätt inom vederbörande landstings område eller stad, och att staten betalar den återstående dagkostnaden. Enligt denna plan skulle landstingen komma att deltaga i driftkostnaderna för patienterna från respektive landstingsområden efter samma grunder, som på förslag av svenska landstingsförbundet antagits av flertalet landsting beträffande sådana sjuka, vilka utan eget förvållande nödgats söka vård å främmande landstingsområdes lasarett. Den del av dagkostnaden, som skulle falla på staten, skulle bestämmas med hänsyn till dagkostnaden vid lasarettet i dess helhet, beräknad på sedvanligt sätt, dock med avdrag för röntgen- och radiumbehandling åt anstaltens klinikpatienter.

Statens driftbidrag — som vid andra slag av sjukvårdsanstalter, där dylikt bidrag förekommer, plägar utgå med visst på förhand bestämt belopp per underhållsdag — skulle alltså här komma att utgöra ett belopp per underhållsdag, som komme att växla med lasarettets dagkostnader. Ehuru lämpligheten av denna avvikelse från det vanliga sättet för driftbidragens beräkning skulle kunna ifrågasättas, anser jag mig dock med hänsyn till här föreliggande särskilda förhållanden böra i huvudsak biträda förslaget i denna del; jag vill erinra, att liknande grunder för statsbidrag godkänts av riksdagen beträffande den psykiatriska kliniken vid samma lasarett. Till förhindrande av att statens driftbidrag — exempelvis i händelse av sjunkande penningvärde och därmed följande dyrtid — kommer att automatiskt stiga till alltför höga belopp, synes mig emellertid lämpligen böra stadgas den begränsningen, att ifrågavarande bidrag — som efter verkställda jämkningar i förut omförmälda kalkyler med ledning av lasarettets kostnader år 1929 torde kunna beräknas till omkring 2 kronor 5 öre per underhållsdag — icke må utgå med högre belopp än 2 kronor 50 öre dag per och patient, d. v. s. med det belopp, varmed statsbidrag sedan åtskilliga år utgår till driften av kliniken å radiumhemmet i Stockholm. En dylik maximiregel torde närmast hava betydelse såsom innebärande en anledning att i händelse av större förändringar i dagkostnaden upptaga underhandlingar om

ändrad överenskommelse mellan staten och lasarettets ägare, Malmöhus läns landsting.

Enligt de föreslagna grunderna skulle staten vidare bestrida hela kostnaden för röntgenbehandling och radiumapplikation i centralanstaltens behandlingsinstitut, dock endast beträffande å anstalten intagna patienter, s. k. klinikpatienter. När denna kostnad med hänsyn till den särskilda vårdform, varom här är fråga, måste bli ganska betydande, anser jag, att staten bör på föreslaget sätt åtaga sig densamma. Det synes nämligen med hänsyn till sättet för anstaltens tillkomst samt dess syfte olämpligt, att berörda utgifter skola bestridas genom uttagande från patienterna av särskilda behandlingsavgifter, och för landstingen skulle det bli i hög grad betungande, om de nödgades i avsevärd mån deltaga i nämnda utgifter. Det sätt, som här erbjödes att få förevarande vårdfråga ordnad på ett snabbt och effektivt sätt, måste i allt fall från statens sida anses synnerligen förmånligt.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har medicinalstyrelsen befarat, att då behandlingsinstitutet även vore avsett för anstaltens poliklinikpatienter samt för patienter från andra avdelningar av lasarettet än den radioterapeutiska, samt kostnaderna för dessa båda grupper av patienter enligt planen icke skola belasta statsverket, vissa svårigheter kunde komma att uppstå vid beräkningen av de kostnader för behandlingsinstitutet, som borde belöpa å statsverket. Statens sjukvårdskommitté och statskontoret hava även ansett önskvärt, att reglerna för statens bidrag kunde göras mera bestämda, än som föreslagits i föreliggande framställning. I anslutning till ett uttalande i kommittébetänkandet rörande fondens användning får jag därför förorda, att man vid uträkningen av den kostnad, som enligt angivna grunder bör bestridas av statsverket, tills vidare utgår från antalet behandlingar — respektive behandlingsenheter — på det sätt, att det bestämmes, att staten skall deltaga i kostnaderna för behandlingen å institutet med så stor del av de i vederbörlig ordning uträknade sammanlagda kostnaderna i avsedda hänseenden för institutets verksamhet, som antalet behandlingar för centralanstaltens klinikpatienter utgör av hela antalet behandlingar. Därest denna beräkningsmetod sedermera ej skulle befinnas lämplig, lär dock hinder ej böra möta att söka i samförstånd med vederbörande finna en annan väg för tillämpning av den antagna principen för fördelning av ifrågavarande kostnader.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört synes mig, att statsmakterna böra — med här angivna jämkningar — godkänna föreliggande förslag till fördelning av driftkostnaderna för centralanstalten i Lund utan att därvid, på sätt medicinalstyrelsen och statskontoret ifrågasatt, begränsa detta godkännande till att avse viss kortare övergångstid. Det ligger emellertid i sakens natur att, då det här rör sig om en i viss mån ny och oprövad organisation, framtida erfarenhet kan giva vid handen, att de nu ifrågasatta enskildheterna i beräkningsgrunderna i ett eller annat avseende böra ändras. För den händelse så skulle bli fallet, får givetvis denna fråga i sinom tid upptagas till vederbörlig omprövning. Jag förutsätter, att motstånd mot en

dylik omprövning icke kommer att möta från sjukhusägarens eller andra intressenters sida.

Uppenbarligen behöver icke för nästa budgetår äskas något anslag för bestridande av statens bidrag till ifrågavarande ändamål. Med hänsyn därtill synes det mig icke heller nödvändigt att nu till behandling upptaga frågan om närmare bestämmelser angående sättet för prövning av ansökan och formerna för utbetalning av berörda statsbidrag m. m. Förslag till sådana bestämmelser torde böra ingivas samtidigt med att framställning första gången göres om äskande av anslag för här avsedda ändamål. Emellertid är det av en avgörande betydelse för att anstalten utan dröjsmål skall kunna komma till stånd, att klarhet vinnes rörande statsmakternas ställning i principiella delar till frågan om statsbidrag till driften. Jag får därför förorda, att grunderna för dessa bidrag redan i år måtte, vad angår Lundaanstalten, föreläggas riksdagen till godkännande.

I det föregående har jag anfört, att enligt min uppfattning statsmakterna däremot icke hava anledning att nu taga ställning till frågan om den framtida fördelningen av driftkostnaderna vid den planerade centralanstalten i Göteborg eller vid radiumhemmet i Stockholm. Det må emellertid framhållas att, därest den föreslagna driftkostnadsfördelningen för Lundaanstaltens del vinner statsmakternas godkännande, man torde hava att räkna med att ett sådant beslut med hänsyn till sin principiella innebörd kan komma att öva inverkan på den blivande behandlingen av motsvarande frågor beträffande förstnämnda anstalter.»

Utskottets
yttrande.

Med hänsyn till det riksintresse, som ovedersägligt får anses vara förbundet med vidtagande av kraftiga åtgärder för bekämpandet av de inom vårt land i stor utsträckning förekommande kräftsjukdomarna, har utskottet, lika med departementschefen och de i ärendet hörda myndigheterna, funnit befogat, att staten i viss omfattning lämnar sin medverkan till bestridande av kostnaderna för driften av samtliga de anstalter, varom fråga är. Såsom av departementschefen erinrats, är ju principen att staten bör bidraga till driften av inrättningar för nu ifrågavarande ändamål redan erkänd av statsmakterna i och med det att sedan länge årligen beviljats bidrag till driften vid radiumhemmets i Stockholm klinik och poliklinik och staten lämnar jämväl på flera andra områden bidrag till driftkostnader för sjukvårdsanstalter, som äro avsedda för landet i dess helhet eller större delar därav.

Såsom av statsrådsprotokollet framgår, saknas anledning att i detta sammanhang ingå på frågorna om statens bidrag till jubileumskliniken och Göteborgsanstalten. Statsbidraget till radiumhemmet i Stockholm anses böra utgå enligt för närvarande gällande grunder, intill dess de planerade centralanstalterna i Lund och Göteborg blivit färdiga att träda i verksamhet. Mot vad härutinnan anförts och föreslagits, har utskottet icke haft något att erinra.

Vad åter angår centralanstalten för radioterapi vid lasarettet i Lund, synes ett ställningstagande i principiella delar från statsmakternas sida

beträffande frågan om statsbidrag till driften vid sagda anstalt redan nu vara av stor betydelse.

Såsom av det förestående framgår, skulle enligt planen, i vad den rör Lundaanstalten, driftkostnaderna vid anstalten — fränsett kostnaderna för röntgen- och radiumbehandling — fördelas på så sätt, att vederbörande patienter, oavsett var de vore hemmahörande, skulle erlägga legosängsavgift med det belopp, som eljest på lasarettet utginge för patient med hemvist inom Malmöhus läns landstingsområde, att landstingen och städer utom landsting skulle bidraga med ett belopp av 2 kronor 50 öre per underhållsdag för varje patient, som ägde hemortsrätt inom vederbörande landstings område eller stad, och att staten skulle betala den återstående dagkostnaden. Enligt denna plan skulle landstingen komma att deltaga i driftkostnaderna för patienterna från respektive landstingsområden efter samma grunder, som på förslag av svenska landstingsförbundet antagits av flertalet landsting beträffande sådana sjuka, vilka utan eget förvällande nödgats söka vård å främmande landstingsområdes lasarett. Den del av dagkostnaden, som skulle falla på staten, skulle bestämmas med hänsyn till dagkostnaden vid lasarettet i dess helhet, beräknad på sedvanligt sätt, dock med avdrag för röntgen- och radiumbehandling åt anstaltens klinikpatienter.

Statens driftbidrag — som vid andra slag av sjukvårdsanstalter, där dylikt bidrag förekommer, plägar utgå med visst på förhand bestämt belopp per underhållsdag — skulle alltså här komma att utgöra ett belopp per underhållsdag, som komme att växla med lasarettets dagkostnader. Förslaget härutinnan med den av departementschefen föreslagna maximeringen av bidragsbeloppet — 2 kronor 50 öre för dag och patient — har synts utskottet motiverad och sålunda av beskaffenhet att kunna förordas.

Att, på sätt föreslagits, staten skall bestrida hela kostnaden för röntgenbehandling och radiumapplikation i centralanstaltens behandlingsinstitut beträffande å anstalten intagna patienter, s. k. klinikpatienter, har utskottet på skäl, departementschefen anfört, likaledes ansett sig böra tillstyrka, dock att den av departementschefen ifrågasatta beräkningsmetoden härvid torde böra tillämpas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts och då utskottet i övrigt icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet hemställa,

att riksdagen må godkänna av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet över socialärenden den 6 mars 1931 angivna grunder för fördelning av driftkostnaderna för en blivande centralanstalt för radioterapi vid kräfte, avsedd att inrättas i anslutning till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (Lunds lasarett).

Stockholm den 12 maj 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *A. C. Lindblad*, *J. L. Widell*,
O. Bergqvist, *J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *N. J. M. Svensson* i
Kompersmåla, *Oscar Olsson*, *E. A. Lundell*, *C. I. Asplund*, *I. Hj. E. Pauli* och
G. Kobb;

från andra kammaren: herrar *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup,
A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, *G. Strindlund*, *P. M. Olsson* i Blädinge, *E. J.*
Wigforss, *B. F:son Holmgren*, *J. Olofsson* i Digernäs, *O. Nilsson* i Örebro, *A. Persson*
i Fritorp, *O. Andersson* i Höör och *O. E. F. Järte*.